

John de Jong (2003) Dromers en dorpelingen; een verkenning van de betekenis van gecreëerd erfgoed als expressiemiddel van de individuele en collectieve identiteit. Universiteit van Utrecht.

“Vinex-locatie Brandevoort, een nieuwbouwwijk bij Helmond met 6.000 woningen, heeft het karakter van een historisch Brabants dorp. De hoger gelegen Veste is de duidelijk herkenbare kern, met bastions en zware bomerijen op de taluds. Daaromheen bevinden zich de Buitens, waar het concept ‘buiten wonen’ wordt benaderd. Elk Buiten heeft zijn eigen sfeer, van hofjes tot boerderijachtige bebouwing. Elk huis is anders, maar alle traditioneel. Wonen in Brandevoort krijgt hiermee de charme van het individuele wonen in een klassieke setting.”

Romantische of retro-architectuur is in. Inspelend op verlangens van woonconsumenten hergebruiken gemeenten en projectontwikkelaars klassieke ontwerpprincipes in de realisatie van nieuwe woonwijken. Dit voornamelijk toegepast op het exterieur; het interieur is modern, van alle hedendaagse comfort voorzien. De ‘nieuwe’ jarendertigwoningen zijn een goed voorbeeld, evenals Vinex Haverleij bij Den Bosch en Brandevoort bij Helmond. De woningen gaan als warme broodjes over de toonbank. Het succes wordt verklaard door de hang naar authenticiteit, gepaard met een groeiende behoefte van mensen om zich te onderscheiden, als individu en als groep.

In hoeverre dragen nu deze retrowijken en -woningen bij aan de bevrediging van deze behoefte? Deze vraag staat centraal in het afstudeeronderzoek van John de Jong. Met andere woorden: wat is de betekenis van ‘gecreëerd’ erfgoed, zoals De Jong het noemt, voor individuen en collectieven? Waarom maken mensen in toenemende mate gebruik van gecreëerd erfgoed als middel om, ruimtelijk-symbolisch gezien, vertegenwoordigd te zijn? Allereerst geeft De Jong een theoretische onderbouwing van bovengeschetste ontwikkeling. In de postmoderne, steeds mondialer wordende samenleving zijn mensen steeds meer op zoek naar het ‘eigene’ van een plek, van hun plek. De leefomgeving wordt weer een ‘betekenisgevend knooppunt’: mensen identificeren zich meer en meer met lokale eigenaardigheden en de gemeenschap waartoe zij (willen) behoren. Als gevolg van deze ontwikkelingen wordt (gecreëerd) erfgoed als interpretatie van een (fictief) verleden belangrijker als onderscheidend middel. Uit het praktijkvoorbeeld Brandevoort blijkt dat zowel de behoefte aan individualiteit (dromers) als collectiviteit (dorpelingen) wordt bevredigd. De specifieke woonomgeving maakt het de bewoners mogelijk zich terug te trekken, alsook actief deel te nemen aan sociale interactie. Een meer opvallende conclusie is dat onderlinge herkenning van elkaars leefstijl ‘door een gedeeld identificatieproces met een geconstrueerde identiteit’ slechts een geringe plaats inneemt in de woonbeleving. Hetgeen je wel zou verwachten op grond van de theoretische verkenning. Brandevoort blijkt geen ingebeeld collectief. Wel wordt gecreëerd erfgoed daadwerkelijk gebruikt als middel om je te onderscheiden. In hoeverre de planfilosofie (lees: marketing) van Brandevoort de resultaten beïnvloedt, blijft onduidelijk.

Het onderzoek is gedegen, met een lijvig rapport als resultaat dat helaas niet altijd even toegankelijk is geschreven. Een wenselijk vervolgonderzoek zou zich moeten richten op een vergelijkbare meting in een ‘niet-gecreëerd-erfgoedomgeving’. Doen zich dan dezelfde resultaten voor of is er sprake van significante verschillen? Pas dan kan de daadwerkelijke betekenis van het gecreëerde-erfgoedconcept op individuele dan wel collectieve expressie zichtbaar worden gemaakt.

Esther Juurlink